

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף פא

משנה: מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין, נידון בחמורה: אם אדם עבר עבירה שמתחייב בה שתי מיתות, וכגון שבא על חמותו ויש בה גם איסור אשת איש, הרי זה נידון במיתה החמורה. ורבי יוסי אומר שנדון באיסור הראשון שהיה עליו בתחילה.

גמרא: פשיטא אלא איתגורי איתגור: ודאי שנדון אותו בחמורה, שכיון שנתחייב מיתה חמורה מדוע ניתן לו שכר על כך שעבר גם עבירה קלה יותר. אלא החידוש במשנה ביאר רבא שמדובר שעבר בתחילה על עבירה קלה, ונתחייב בה מיתה, ואחרי כן עבר על העבירה החמורה, שיש בה מיתה קשה יותר, שלא נאמר שכיון שכבר נתחייב במיתה קלה, עכשיו שעבר עבירה חמורה הרי הוא כבר גברא קטלא דהיינו שהיחס אליו כאדם שכבר מת, ולא יתחייב על החמורה, קמ"ל.

שאלה: בעא מיניה אבוה דרב יוסף בר חמא, מרבה בר נתן: מה המקור של חכמים שלמדו שאכן אף כשנתחייב בתחילה במיתה קלה, כיון שעבר אחרי כן עבירה חמורה, נדון בחמורה.

תשובה: דכתיב "והוליד בן פריץ שופך דם ... אל ההרים אכל, ואת אשת רעהו טמא ... ואל הגלולים נשא עיניו": שהנביא יחזקאל התנבא שכל אחד ימות על העבירות שהוא עשה ואדם צדיק לא ימות בעוון בניו, וכן הבן לא ינצל בזכות אביו, ולכך אם האדם הצדיק הוליד בן שהיה שופך דם, שמיתתו בסייף, ואחרי כן הוסיף וטימא את אשת רעהו, שמיתתו בחנק, ואחרי כן הוסיף ועבד עבודה זרה, שמיתתו בסקילה, ועל זה הפסוק אומר "מות יומת דמיו בו יהיה" דהיינו שמיתתו בסקילה.

שאלה: מתקיף לה רב נחמן בר יצחק: אולי העבירות המוזכרים בפסוק כולם מיתתם בסקילה, והכוונה היא במה שכתוב "והוליד בן פריץ שופך דם" הכוונה לבן סורר ומורה שחיובו בסקילה. ו"אשת רעהו טימא" הכוונה לנערה המאורסה שהבא עליה מיתתו בסקילה. "ואל הגלולים נשא עיניו" הכוונה לעבודה זרה שמיתתו בסקילה.

תשובה: אם כן, מאי קא משמע לן יחזקאל: שודאי שאין הכוונה בפס' כן, שהרי באופן זה יחזקאל לא חידש להם כלום.

שאלה: דילמא תורה קא מהדר: אולי באמת אין שום חידוש במה שיחזקאל אמר להם, אלא שרצה לחזור להם על מצוות התורה ולהזהיר את ישראל עליה.

תשובה: אם כן איבעי ליה לאהדוריה כי היכי דאהדרה משה רבינו: אם מטרת יחזקאל בנבואתו היתה לחזור על מצוות התורה, היה אומר להם בלשון שמשה רבינו לימדם, והיינו שיאמר בפירוש בן סורר ומורה, ונערה המאורסה. ולא יאמר בלשון מושאלת, שעלולים לטעות בה.

דרש רב אחא בר חנינא: רב אחא דרש את הפסוקים בנבואת יחזקאל שמה שכתוב "אל ההרים לא אכל" הכוונה שהצדיק לא נצטרך לזכות אבותיו, "ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל" היינו שלא הלך בקומה זקופה. "ואת אשת רעהו לא טימא" היינו שלא ירד לאומנות חבירו. "ואל אשה נדה לא יקרב" היינו שלא נהנה מקופה של צדקה, שגנאי הוא לאדם הגון, [וכל דבר מגונה נקרא נדה]. ועל זה כתוב שמי שלא עבר על כל אלה "צדיק הוא חיה יחיה".

כשהיה רבן גמליאל מגיע למקרא הזה, היה בוכה: משום שאמר שמשמע שרק מי שנמנע מכל אלו יחיה, שבהמשך הפסוקים שם יש עוד הרבה מעלות, בשביל שיקרא צדיק, ומשמע שאם לא יהא לו את כל המעלות, לא יחשב צדיק לחיות לעולם. ודחאו רבי עקיבא שגם בסוף פרשת עריות כתוב "אל תטמאו בכל אלה" שאין משמעותו שרק אם יעבור על כל העריות יתחייב אבל על אחת מכל העריות לא יתחייב, כך גם כאן אין הכוונה שיקיים את הכל, אלא שמספיק כשמקיים אחת מכל אלה המצוות.

*

למדנו במשנה - עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות נידון בחמורה, רבי יוסי אומר נידון בזיקה הראשונה שבאה עליו:

תניא כיצד אמר רב יוסי נידון בזיקה ראשונה הבאה עליו: הברייתא מסבירה את דברי רבי יוסי שאם חמותו היתה אלמנה כשנשא את ביתה, ואחרי כן נישאה ונעשית גם לאשת איש, הדין שנידון באיסור הראשון שהיה לו על חמותו, ולכך דינו כשריפה. אבל אם כשנשא את אשתו היתה חמותו נשואה, כיון שהיתה עליו

בתחילה באיסור אשת איש קודם שנשא את ביתה, דינו בחנק כדין הבא על אשת איש, שזה האיסור הראשון שהיה עליו.

קושיא: אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא: מדוע אנו אומרים שנדון משום חמותו בלבד, והרי רבי יוסי מודה שבמקום שהאיסור השני מוסיף על האיסור הראשון שחל גם האיסור השני וממילא נדון אותו גם באיסור אשת איש.

תירוץ: אמר ליה אדא ברי, בתרי קטלי קטלת ליה: כיוון שמתחייב מיתה על חמותו, שהיא המיתה החמורה, אין לנו עוד תועלת לדונו גם באשת איש, שהרי בלאו הכי אי אפשר להרוג אותו פעמים. ולכך כתוב שנדון משום חמותו בלבד.

משנה: מי שלקה ושנה: אם קיבל מלקות פעמים על שתי עבירות שעבר, אז בפעם השלישית שיעבור על עבירה שיש בה מלקות, הבית דין יכניסו אותו לכיפה ומאכילין אותו שם שעורין המתנפחים במעיו, עד שכריסו מתבקעת.

גמרא: הטעם שאנו מכניסים אותו לכיפה כדי שימות כשהוא עבר ג' פעמים, אע"פ שהוא רק מחוייב מלקות, שכיון שעבר על עבירות שיש בהם חיוב כרת, נחשב בידי שמים גברא קטילא-דהינו שעומד למות, וכיון שהוא מפקיר עצמו לעבירות אלו, אנו מקרבים את זמן מיתתו. וזה דוקא כשעבר ג' פעמים על אותה עבירה, שאז נחשב שמפקיר עצמו למיתת כרת, אבל אם עבר כל פעם על עבירה אחרת שיש בה חיוב מלקות, אנו תולים שלא שהוא הפקיר את עצמו למיתת כרת, אלא שהוא רצה לטעום את העבירות הללו.

*

למדנו במשנה -מי שלקה ושנה בית דין מכניסין אותו לכיפה: ומשמע במשנה שאפילו שרק לקה ב' פעמים, כבר מכניסים אותו לכיפה, ואין הטעם משום שאין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאמר שחזקה היא בג' פעמים, ולכך מספיק ב' פעמים, אלא משום שאין צריך שילקה ג' פעמים אלא כל שעבר על עבירה שלוקים עליה ג' פעמים, נתחזק שמפקיר עצמו למיתת כרת.

קושיא: מיתיבי, עבר עבירה שיש בה מלקות: שנחלקו בכרייתא שדעת תנא קמא שפעם ראשונה ושניה מלקין אותו, ומיד כשעובר פעם שלישית כונסים אותו לכיפה, ודעת אבא שאול שגם כשעבר פעם שלישית מלקין אותו, ורק כשעבר בפעם הרביעית כונסים אותו לכיפה. ובפשטות נחלקו האם הלכה כרבי שחזקה בשתי פעמים, או שחזקה בשלושה פעמים כרשב"ג, ואם כן המשנה תהא כדעת רבי.

תירוץ: לא, זכולי עלמא אית להו דרבן שמעון בן גמליאל: המחלוקת בכרייתא אינה האם הלכה כרבי או כרבן שמעון בן גמליאל, אלא כולם סוברים שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ונחלקו אם העבירות מחזיקות וכך סובר התנא במשנה, ולכך כשעבר שלש פעמים הוי חזקה, אפילו שלקה רק ב' פעמים, ואבא שאול סבר שהמלקיות מחזיקות, שכיון שכשעבר פעם שלישית והתרו בו כבר למלקות, אינו נפטר בכיפה, אלא מלקין אותו, ואין מוסיפים לענישו מלבד זה גם בכיפה, רק כשעבר פעם רביעית.

קושיא: והזתניא התרו בו ושתק והתרו בו והרכין ראשו: דהיינו שרמז שהוא מקבל את ההתראה, הדין שאמנם פעם ראשונה ושניה אין מלקין אותו, עכ"פ פעם שלישית כונסים אותו לכיפה. ודעת אבא שאול שאף בשלישית מתרים בו ואף שאם לא קיבל בפירוש את ההתראה אין עושים לו כלום, בכל זאת כשיעשה כן בפעם הרביעית יכניסו אותו לכיפה. ומוכח שאפילו שאין חיוב מלקות, בכל זאת רק בפעם הרביעית מכניסים אותו לכיפה, וקשה מה ידעת אבא שאול, שרק בפעם הרביעית מכניסים אותו לכיפה.

תירוץ: אמר רבינא: שהטעם שלאבא שאול צריך שיעבור פעם רביעית בשביל שיניסו אותו לכיפה, הוא משום שסבר שכדי להכניסו לכיפה צריך להתרותו על כך.

ומאי כיפה: הדין במשנה שמכניסים אותו לכיפה, היינו שמכניסים אותו למקום שהוא כמלא גובה קומתו של המתחייב, ועל ידי כך לבסוף ימות. ודבר זה רמוז בפסוק "תמותת רשע רעה", דהיינו שמי שהוחזק רשע, הרעה תמית אותו, ונלמד שהמוחזק רשע נחשב לבר מיתה.

ואמר ריש לקיש: אגב מביאה הגמ' ביאורו של ריש לקיש בפסוק "כי גם לא ידע האדם את עתו, כדגים שנאחזים במצודה רעה" ומבאר ריש לקיש שמצודה רעה היא החכה. ופירושו שהדגים הגדולים נאחזים פתאום בחכה אפילו שהיא קטנה וחלשה.

משנה: ההורג נפש שלא בעדים: אמנם אי אפשר להורגו, כיון שאין עדים, אבל על כל פנים מכניסים אותו לכיפה, ושם מאכילים אותו רק מעט לחם ושתיה.

גמרא: מנא ידעינן: אף על פי שאין עדים שהרג, בכל זאת אנו יודעים שכך היה המעשה, משום שמדובר או שהיתה כאן עדות מיוחדת, דהיינו שהיו אמנם שני עדים שראו שהרג את הנפש, אבל כיון שכל אחד ראה מחלון אחר, הדין שאין הורגים על

פי עדותם או שאמנם העדים ראו שהרג, אלא שמדובר שלא התרו בו. או שמדובר שהעדים שראו, הכחישו בעדותם אחד את השני בכדיקות, שאין להרוג על פי זה, אבל אין העדות מתבטלת לגמרי, שהרי לא היתה הכחשה. וכגון במעשה שכן זכאי בדק את מי שהעידו עליו שהרג תחת עץ התאנה, וכן זכאי שאל את העדים האם התאנה שהרג שם היו עוקציה גסים או דקים. שהדין שאמנם אין הורגים אותו כשהוכחו בה העדים, מכל מקום מכניסים אותו לכיפה.

*

למדנו במשנה -ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ:

קושיא: מאי שנא הכא, דקתני נותנין לו לחם צר ומים לחץ, ומאי שנא התם דקתני מאכילין אותו שעורים עד שכריסו מתבקעת: הגמ' מחפשת מה החילוק בין המשנה כאן שמאכילין אותו לחם צר ומים לחץ, לבין משנה הקודמת שמאכילין אותו עד שכריסו תבקע.

תירוץ: אמר רב ששת: שבשני המשניות דינם שווה שבתחילה נותנים לו לחם צר ומים לחץ עד שבני מעיו יתקטנו, ואחרי כן מאכילים אותו בשעורים שהם מתנפחים במעיו, עד שכריסו מתבקעת.

משנה: הגונב את הקסוה, והמקלל בקוסם, והבוועל ארמית: דהיינו מי שגנב כלי שרת מבית המקדש, וכן מי שקילל בשם עבודה זרה, או מי שבא על הגויה, דינם שמותר לקנאים להרוג אותם, אף שאין חייבים מיתה.

כהן ששימש בטומאה: אין אחיו הכהנים מביאים אותו לבית דין כדי שילקה כדינו, על שעבר על לאו, אלא הפרחי כהונה מוציאים אותו חוץ לעזרה מפני הטומאה, ושם מפציעים את מוחו בגזירין של עצים.

זר ששימש במקדש: רבי עקיבא אומר שדינו שנהרג בחנק וחכמים אומרים שדינו בידי שמים.

גמרא: מאי קסוה: רב יהודה מפרש שקסוה היינו כלי שרת, והוא על פי הפסוק שכתוב "ואת קשות הנסך". ושהגונב את הקסוה שמותר להרוגו רמוז בפסוק "ולא יבואו לראות כבלע את הקודש, ומתו", ובלע לשון גניבה הוא מלשון שמבליעים ומחביאים.

*

למדנו במשנה - והמקלל בקוסם:

תני רב יוסף: הברייתא מפרשת מה הוא מקלל בקוסם, שאם אומר יכה קוסם דהיינו שם של עבודה זרה את קוסמו דהיינו את מי שנותן לו את כוח הקסם, והיינו הקב"ה. ורבנן ויש אומרים שרבה בר מרי ביאר שהמקלל בקוסם הוא כגון שמקלל את חברו ואומר יכהו קוסם, לו היינו לחבירו ולקונו ולמקנו היינו להקב"ה.